ఆంధ్రజ్యోతి సచిత్ర వారపత్రిక
1997 దీపావళి ప్రత్యేక సంచిక

మరాఠీ మూలం: యోగిరాజ్ వాగ్మారే

ఆంగ్లానువాదం: లలితా పరాంజపే

తెలుగుసేత: పసుపులేటి గీత

మరాఠీ దళిత కథ

రోడ్డు పక్కన జడలు విప్పకున్న చింత చెట్టుకింద బండ మీద కూర్చున్నాడు షేకూ. మిట్ట మధ్యాహ్నం చింతరెమ్మల్లోంచి ఎండ సూదుల్ని గుచ్చుతోంది. కూర్చున్నాడన్న మాటే గానీ ఒక్క క్షణం కూడా నిలువలేనట్టు లేచి వెళ్ళి, రెండు మూడడుగులు ముందుకు నడిచి కళ్ళ మీద చేతిని అడ్డుపెట్టుకుని, రోడ్డు చివరంటా కళ్ళు చికిలించి, మెడసారించి చూడ్డం... తల అడ్డంగా ఆడిస్తూ, ఏదో గొణుగుతూ వచ్చి బండ మీద కూర్చోవడం... షేకూ గంటనుంచీ ఇదే పని చేస్తున్నాడు. ముఖంలోని ముడతల్లో అలసట చెమటగా కారుతోంది. మనసులో ఏ మాత్రం స్థిమితం లేదు. అడవి నుంచి కట్టెలు కొట్టుకుని మోపులు నెత్తిన పెట్టుకుని గుడానికి వచ్చేవాళ్ళని ఆపి "దార్లో యాడైనా మా గుంటోడు కనిపిచ్చినాడా?" అంటూ అడగడం ప్రారంభించాడు. కొందరు అతను అడుగుతున్నదేవిటో అర్థం కానట్టు చూసి, తల మీద మోపును సర్దుకుని పరుగులాంటి నడకతో వెళ్ళిపోయారు. నెత్తిమీద బరువు వల్ల వాళ్ళ నడక నాట్యంలా లయబద్ధంగా వుంది. షేకూ మాత్రం దారంట ఎవరొచ్చినా ఆపకుండా అడుగుతూనే వున్నాడు. ఎవరోకతను మాత్రం "నేనొస్తాంటే దార్లో రెండు మూడు మందలు కనిపిచ్చినాయ్. దాంట్లో మీ సంటోడు ఏతావనుండాడో నాకెట్టా తెలుస్తాది" అన్నాడు. అతనేం మాట్లాడుతున్నాడో షేకూకి అర్థం కాలేదు. 'ఏందబయా? గుంటోడంటే ఎవురనుకున్నా... నా కొడుగ్గదా!' తెల్లసొక్కా యేసుకోనుంటాడు.. "షేకూ చెబుతూనే వున్నాడు. ఆ వ్యక్తి ఏం విననట్టు తన దారిన తాను వెళ్ళిపోయాడు. షేకూకు బాగా అసహనంగా వుంది. ఇక లాభం లేదు. పల్లె పొలిమేరల్లోకి వెళ్ళి చూడాల్సిందేనని అనుకున్నాడు. బండదగ్గర వదిలిన చెప్పులు వేసుకుని రోడ్డు మీదికి వచ్చాడు.

'సందేళకి కొంపకొచ్చి పడురా నాకొడకాని చెప్పినా, ఏం లాభం, ఎదవ ఆడనే తగలక పొయ్యుంటాడు'. షేకూ గొణుక్కుంటూ నడుస్తున్నాడు. అతనలా నడుస్తూ వుండగానే నామా బంగారు తన పశువుల్ని తోలుకుని ఇంటికి తిరిగొస్తూ కనిపించాడు. షేకూని చూడగానే "'ఏం ముసిలోడా, ఈయాళవ్వడు ఏడకి ఎలబార

తండావ్?" అని అడిగాడు. "అయ్యా, తవరా, యాడికినేడు బాబయ్యా, నా కొడుకుని ఎతుక్కుంటా వస్తాండా, వోడింకా ఇంటికి రాలే. .." తలకి చుట్టుకున్న రుండు గుడ్డని గబగబా పీకి నడుంకి కట్టుకుని చేతులు కట్టుకుని నత్తగుల్లలా ముడుచుకపోయాడు షేకూ అతణ్ణి చూసి, నామా బంగారు జేబులోంచి వుగాకును తీసి దవడలో పెట్టుకుని నమలడం ప్రారంభించాడు. అలా నములుతూనే ఏదో పనున్న వాడిలా కాసేపు అక్కడే ఆగి రెండు మూడు సార్లు నేల మీద ఉమ్మాడు. అతని పశువుల మంద అప్పటికే అతన్ని కన్నా ముందు ఇంటి దారి పట్టింది. కాసేపాగి అతను వెళ్ళిపోయాడు. ఏం చేయడానికి తోచనివాడల్లే షేకూ పక్కకు ఒదిగి నిలబడి, అప్పడప్పడు మోరసాచి ఆ ఒంటరిదారి కేసి ప్రశ్నార్థకంగా చూస్తున్నాడు. పల్లె పొలిమేరల్లో చీకటి కండెనలా చిక్కబడుతోంది. షేకూకి ఏమీ కనిపించడం లేదు. షేకూ ఇంటికి తిరిగొచ్చాడు. వాకిట్లో పొయ్యి మీద నూకలు కుతకుతలాడుతున్న చప్పడు, పొయ్యిలో చిటపటలాడుతున్న ఎండువుల్లల చప్పడు, బండ మీద మిరపకాయ పచ్చడి నూరుతున్న శబ్దం... మునిమాపు ముసురుకున్నా గుడిసెలో దీపం పెట్టలేదు. వంట పనిలో ఆడవాళ్ళు మునిగిపోయి వున్నారు. షేకూ గుడిసెలోకి వెళ్ళి లాంతరు తీసుకొచ్చి మట్టి తిన్నె మీద కూర్చున్నాడు. అతని మనసంతా ఎంతకీ రాని కొడుకు కోసమే ఎదురు చూస్తోంది. లాంతర్ని తుడిచి, కిరసనాయిల్ పోసి దీపం వెలిగించాడు షేకూ. దీపం వెలుతురు కూడా మసగ్గా కనిపిస్తోంది. వత్తిని పెంచి దూలానికి కట్టిన ఇనప కమ్మీకి లాంతరును తగిలించాడతను. వాకిట్లోకి వచ్చి చూశాడు. ఎదురుగా ఇంటికొస్తున్న కొడుకు దూరాన కనిపించాడు. అంత చీకట్లోను ఆ ముసలివాడి ముఖంలో ఒక వెలుగు తృటి మాత్రం మెరిసి మాయమైంది. "ఏందిరా, షేతిబా ఇంతసేపూ ఏడున్నా?"

"పొద్దబొయ్‌నాక ఎలబారినాలేయ్యా' గోడకి సంచీ తగిలిస్తూ జవాబు చెప్పాడు షేతిబా. "ఒంటిగా వొచ్చినావా, ఎవరూ తోడురాలే.." షేకూ కొడుకును పరిశీలనగా చూస్తూ అడిగాడు. "ఆ...

ఆత్మారామ్ షెల్కే అని ఒకడొచ్చి నాడ్లే. వాళ్ళూరు వాడ్‌గావ్. ఇంతసేపు వాడింట్లోనే వున్నా. దానికే ఇంతపొద్దు బొయ్‌ది".

"సరేలే, పొయ్ ముకం కడుక్కుని రాబో" షేతిబా ముఖం కడుక్కోవడానికి ఇంటి వెనక్కి వెళ్ళిపోయాడు. ఈలోగా షేతిబా తల్లి వాడి కోసం కొంచెం 'బక్రీ' (ఎండు రొట్టె) కాల్చుకొచ్చింది. బక్రీని చూడగానే ఇంట్లో పిల్లలందరూ ఆమె చుట్టూ మూగారు. షేతిబా ముఖం కడుక్కుని వచ్చాక, వాడి తల్లి వాడికి తిండి పెట్టింది. పిల్లలు వెంటనే వాడి దగ్గరకు పరిగెత్తు కొచ్చారు. షేతిబా మౌనంగా తింటున్నాడు. నివురు కింద నిప్పలాంటి ఈ నిశ్శబ్దాన్ని షేకూ భరించలేకుండా వున్నాడు. షేతిబా ముందు 'తాలీ' (పళ్లెం) అతను చెయ్యి పెట్టినప్పడల్లా గణగణమంటూ చప్పడు చేస్తోంది. ఎవ్వరూ ఏమీ మాట్లాడడం లేదు. వుండుండి పిల్లలు పెట్టే కేకలు తప్ప మరే శబ్దమూ లేదు. దోఖీ దగ్గర ఫ్యాక్టరీకి వెళ్ళిన షేతిబా ఏం కబురు పట్టుకొచ్చాడు. ఎంత ఆలోచించినా షేకూ అదేమై వుంటుందో వూహించలేక పోతున్నాడు. షేతిబా మాట్లాడితే బావుణ్ను. షేకూ మాత్రమే కాదు అతని భార్య కూడా కొడుకు నోట్లోంచి రాలబోయే ముత్యాల కోసం కళ్ళలోకి ప్రాణాలు తెచ్చుకొని ఎదురు చూస్తున్నారు. షేతిబా పెళ్ళాం పామి పరిస్థితి కూడా ఇంచుమించు అలానే వుంది. మొగుడి మౌనం దాన్ని బాగా ఇబ్బంది పెడుతోంది. షేకూ ఇంకెంత మాత్రమూ ఆగలేక పోయాడు. ఎలాగోలా గొంతు పెకలించుకుని "పనేవన్నా అయ్యిందంట్రా?" అని అడిగాడు. గుడిసెలో చీకటి చిక్కబడింది. లాంతరులో చింతపిక్కంత దీపం పంజరంలో పిట్టలా కొట్టుకుంటోంది. పెద్దవాళ్ళ ముఖాల్లో గాంభీర్యం పిల్లల నోళ్ళు మూయించింది. నిశ్శబ్దం మరింత గట్టి పడింది. పామీ, షేతిబాతల్లి చెవులు తప్ప శరీరంలో ఇంకే భాగమూ పని చేయనట్టు షేతిబా మాట కోసం ఎదురు చూస్తున్నారు. 'లేదు' షేతిబా మాటతో నిశ్శబ్దమే కాదు గుడిసె గుండె కూడా గాయపడింది. 'బక్రీ' షేతిబా నోట్లో పట పటలాడుతోంది. ఆ మాటన్న తరువాత గొంతు పట్టేసిన వాడిలాగా షేతిబా మంచినీళ్ళు గటగట తాగాడు. షేతిబా సమాధానం విన్న అతని తల్లి అప్రయత్నంగానే నిట్టూర్చింది. పామీ చెక్కిట జారిన కన్నీటి చుక్కల్ని కంగారుగా మేలిముసుగుతో తుడుచుకుంది. మొదట తేరుకున్నది షేకూవే. "సాహేబు ఏం చెప్పినాడు?"

"ఖాళీలు లేవన్నాడు. వొచ్చేనెల ఏమన్నా వుంటే సూస్తాడంట" తల వంచుకుని షేతిబా సమాధానం చెప్పాడు. 'సాహేబు' అన్న పదం వినగానే వాడి మదిలో దోఖీ ఫ్యాక్టరీ జ్ఞాపకాలు దోమల్లా ఝుమ్మంటూ లేచాయి. భూతాల్లాంటి మిషన్లు చెరకును ఆత్రంగా నమిలేస్తూ వుంటే చెరకు కుప్పలు చూస్తుండగానే మంచు దిబ్బలా కరిగి పోవడం వాడికి గుర్తొచ్చింది. కూలివాళ్ళ అరుపులు, కేకలు, ఎడ్లబండ్ల చప్పడూ, లారీల దుమ్ము ఒకటే రచ్చరచ్చగా కంగాళీగా ఆ దృశ్యం మళ్ళీ వాడికి కనిపించింది. అదంతా చూసి షేతిబా మెదట్లో జడుసుకున్నాడు. 'సాహేబు నాకు ఉద్యోగమిస్తే నేనూ ఇక్కడ ఈ యంత్రాల్లో యంత్రాన్నై పోవాలేమో, అప్పడు ఇంట్లో అందరూ నాలుగు మెతుకులు కర వొచ్చు. ఈ ఊహే ఎందుకోగానీ వాడికంతగా రుచించలేదు. ఫ్యాక్టరీ వెనుక వైపుకు వెళ్ళాడు షేతిబా. అక్కడొక లారీ నిలబడి వుంది. కొంత మంది కూలివాళ్ళు లారీలోంచి చెరకును దింపి యంత్రాలకందిస్తున్నారు. వాళ్ళ వొళ్ళంతా ఒకటే దుమ్ము కొట్టుకు పోయి వుంది. మొలాసిస్‌ను లారీలోకి ఎక్కిస్తున్నారు కూడా వాళ్ళు. దుమ్మూ, వేడి వాళ్ళని మాడ్చి పారేస్తున్నాయి. షేతిబా వాళ్ళని ఎక్కువ సేపు చూడలేకపోయాడు. ఏదో జబ్బు చేసినట్టుగా వుంది వాడికి. ముఖానికి తుండుగుడ్డని అడ్డం పెట్టుకుని అక్కణ్ణుంచి వచ్చేశాడు. ఫ్యాక్టరీ బయట ఒక బోర్డు వేలాడుతోంది. "మొలాసిస్ మోయడానికి కూలీలు కావలెను". షేతిబా దాన్ని చదివి, నవ్వుకున్నాడు. వాడెందుకలా నవ్వుకున్నాడో దేవుడికి తప్ప, కనీసం వాడిక్కూడా తెలీదు. షేతిబా ఆలోచనలు ఇగిరిపోయినట్టు ఇహలోకం లోకి వచ్చి పడ్డాడు. 'పని కాలేదని' షేతిబా చెప్పిన మాట గుడిసెలో గాలిని బరువెక్కించింది. కను బొమ్మలన్నీ ముడి వేసుకుపోయాయి. షేతిబా మెట్రిక్యులేషన్ పాసై ఇప్పటికి మూడేళ్ళు గడిచాయి. మెట్రిక్యులేషన్ పాసవడం తోటే అందరూ వాడు కుర్చీలో కూర్చుని ఫైళ్ళ మధ్య

తీవిగా వెలిగిపోయే గుమస్తా అవుతాడని కలలు గన్నారు. వాడు కూడా అంతకన్నా తక్కువేమీ ఊహించలేదు. కానీ కలలకు నిజం కావలసిన అవసరం వున్నట్టు కనిపించడం లేదు. షేతిబా ఊహల్లో క్లర్కు నుంచి స్కూలు టీచరయ్యాడు. స్కూలు టీచర్నుంచి 'తలాతి' (గ్రామ సేవకుడు)గా కూడా మారాడు. అయినా వాడు కనీసం తలాతి కూడా కాలేకపోయాడు.

ప్యూను గానైనా స్థిరపడదామని డజను దరఖాస్తులు పెట్టాడు. అయినా వాడికి ఉద్యోగం దొరకలేదు. ఉద్యోగం కోసం ఎప్పడు బయటకు వెళ్ళినా ఒక తిరస్కారాన్ని మోసుకుంటూ వాడింటికొస్తాడు. రేపటిని అంతే తిరస్కారంతో ఎదుర్కొంటాడు. నిన్నటికి నిన్న దోఖీకి కూడా అలాగే వెళ్ళాడు. ఒక వాచ్‌మన్

పేదరికం షేతిబా వంక చూసి వ్యంగ్యంగా నవ్వింది. రాత్రి కొండ చిలువలా మత్తుగా కదిలింది.

ఉద్యోగం కోసం వాడు అక్కడ ప్రయత్నించాడు. షేతిబా గాడికి ఓ ఉద్యోగం వస్తే కుటుంబం గట్టున పడుతుందన్న ఆశ షేకూది. ఆ ఉద్యోగం కోసం షేకూ కలలుగనేవాడు. ఆ ఉద్యోగం ఇంటిల్లిపాదికి నాలుగు వేళ్ళు నోట్లో పెట్టుకోవడానికి, ఒంటినిండా బట్ట కట్టుకోవడానికి దారి చూపుతుందని అతని ఆశ. మొదట్లో షేతిబా ఖాళీ చేతుల్తో ఇంటికి తిరిగివచ్చినప్పుడు షేకూ పెద్దగా పట్టించుకునేవాడు కాదు. కానీ కలలు నెమ్మదిగా ఛిద్రమవుతున్న కొద్దీ అతని గుండె దిటవు కూడా కునారిల్లుతోంది. ఇవాళైతే అసలు అతను పూర్తిగా క్రుంగిపోయాడు.

"ఇఁకేం చెయ్యాలనుకుంటుండా?" వున్నట్టుండి షేకూ అడిగాడు.

"ఇంకా జూస్తా, ఏదన్నా దొరకతాదేమో" షేతిబా జవాబిచ్చాడు. "ఇట్టా ఎంతకాలం సూస్తా కూకుంటా? నువ్వట్టా సూస్తావుండే కొందికి ఈడ పేనాలు పోతాండాయే. ఇంగిట్ట వొద్దు గానీ రేవు నేనొక పన్జూస్తా. నువ్వు నౌకిరీ సంపాయించేదేవిటికి ఆకాడికి మేం ఇట్టా పిసుక్కుంటూ సచ్చేది ఏవిటికి?" షేకూ గొంతులో అసహనంతోపాటు తుది నిర్ణయం కూడా గట్టిగా ధ్వనించింది.

తండ్రి ఏం పని చూపెడతాడో షేతిబాకు అర్థం కాలేదు. ఏదో చెప్పాలనుకున్నాడు కానీ వాడి నోటి వెంట మాట పెగల్లేదు. మూలనున్న చాపను తీసుకుని షేకూ వాకిట్లోకి వెళ్ళిపోయాడు. రోలు పక్కన కూర్చున్నచోటే పామీ నడుం వాల్చింది. షేతిబా తల్లి, తమ్ముళ్ళు, చెల్లెళ్ళు పక్కల మీద జేరిపోయారు. పేదరికం షేతిబా వంక చూసి వ్యంగ్యంగా నవ్వింది. వాడు అలాగే గోడకు జారగిలబడి ఎంతసేపలా వుండి పోయాడో వాడికే తెలీదు. భయంకరమైన నిశ్శబ్దం. దెయ్యాల్లా కమ్ముకొంటున్న ఆలోచనల్లోంచి వాణ్ణి వాడు బలవంతంగా లాకొచ్చి తండ్రి పక్కనే నడుం వాల్చాడు. రాత్రి కొండ చిలువలా మత్తుగా కదిలింది.

తెల్లవారింది. షేతిబా గుడిసె ముందు నోట్లో వేపపుల్ల పెట్టుకుని ఆలోచిస్తూ కూర్చున్నాడు. ఇంతలో ఇంటి ముందు కొంచెం కలకలం వినిపించింది. 'మహర్' కుల పెద్దలు వాకిట్లో కుక్కి మంచం మీద కూర్చొని వున్నారు. పక్క వీధిలో వుండే భీమా గైక్వాడ్, గంగుర్డె పాత్యా, గనా, దిగా నివృత్తి, సిడా లాంటి వాళ్ళు కూడా తన ఇంటి వాకిట్లో కూర్చుని వుండడంతో షేతిబాకు ఏమీ అర్థం కాలేదు. వీళ్ళందరూ ఇంతపొద్దుటే, ఇక్కడేం చేస్తున్నట్టు? ఎంత ఆలోచించినా వాడికర్థం కాలేదు. దిగా కాంబ్లే షేతిబాను చూసి " ఇట్రారా" అని పిలిచాడు. షేతిబా వాళ్ళ దగ్గరకు వెళ్ళాడు. 'నువ్వు సది వేసి మూడేళ్ళయింది కదా! ఏదన్నా నౌకిరీ సంపాయించినావా?" అంటూ దిగా కాంబ్లే మొదట షేతిబాను కదలేశాడు.

'నౌకిరీ' మాట వినగానే షేతిబా గుండెలు జారిపోయాయి. కానీ ముఖంమీద అలాంటి కంగారేం కనిపించనివ్వలేదు వాడు.

"లేదు. అయ్యేగదా మిమ్మల్ని పిలిపిచ్చినాడు, ఆయిన్నడగలేదా"

"సరేలే, అడిగినాం, అదేంది అబ్బా కొడుకు అట్టా ఎడమొగం, పెడమొగంగా వుండారు!" అన్నాడు సిడా.

"అదేవీ లేదు మావా!" షేతిబా జవాబు చెప్పి, నేలమీద ఉమ్మాడు. "మల్లయితే ఇదేంది?" సిడా వొదిలి పెట్టలేదు.

"సిడా, మిమ్మల్నిట్టా దేనికి పిలిపిచ్చినానో షేతిబాగాడికి తెలవదు. నేనే మిమ్మల్ని పిల్చినా...దేనికంటే" షేకూ నెమ్మదిగా మొదలుపెట్టాడు.

"మన మహర్ కులంలో నలభై ఇల్లుండాయి గదా! వాటిల్లో ఇరవై కుటుంబరాలు పట్నానికెళ్ళి ఇంతో అంతో తింటావుండాయి. మన బతుకులు మనకు తెలుసుగదా...." అందరూ అవునన్నట్టు తలూపారు. చెప్పాలనుకున్నదాన్ని వెంటనే ఖరాఖండిగా షేకు చెప్పలేకపోతున్నాడు. అతని తటపటాయింపు అర్థమైన వాడిలాగా గనా మధ్యలో అందుకున్నాడు...." నువ్వు జెప్పింది నిజింగదా! ముసిలోడా. అట్టా నీళ్ళు నవలబాక, సెప్పెయ్, నీ బుర్రలో ఏ వుండాదో సెప్పెయ్".

"సెబ్బా, ఇనండి.. మన మహర్ కులంలో ఏ పిలగాడూ బడికిపోలా, నేను నా కొడుకు షేతిబాగాణ్ణి మాత్తరం బడికంపిచ్చినా...." షేకూ గొంతు గద్గదమైంది. అందరూ సన్నగా గొణుక్కోవడం మొదలెట్టారు. "మూడేళ్ళ నించి ఈడు పనీపాటా లేకండా కొంపన బడుండాడు. సది విన సదువు కూడు బెట్టకపాయె. వోడుకూడా నౌకిరీ కోసరం ఎక్కే గడపా, దిగే గడపగా బతకుతండాడు. సీసాలో గాలి మూత వొదులైతే బయటపడ్డట్టుగా షేకూ కొంచెంకొంచెంగా గుండె బరువు దించుకుంటున్న వాడిలాగా ఊపిరిపీల్చుకున్నాడు. షేతిబాకి ఇంకా తన తండ్రి ఏం మాట్లాడుతున్నాడో అర్థంకావడంలేదు. ఇంత పంచాయితీ ఎందుకవసరమైందో వాడికి తెలీటంలేదు. "కాలం కశ్మాలంగా వుండాది...రెండు మూడ్రోజుల్నించి కొంపలో ఎవ్వరూ నాలుగు మెతుకులు కళ్ళజూళ్ళే. షేతిబా గాడికి ఇంగమింద నౌకిరీ దొరకతాదని బరవాసాలేదు. 'వతందారీ' కింద నేను వాణ్ణి కులం పనికి వొప్పజెప్తాండా..." షేకూ గొంతులో పల్లేరుగాయ గుచ్చుకున్నట్టు మాటలూపేశాడు. వెంటనే గుండెలోంచి అతనికి ఏడుపు తన్నుకొచ్చింది. నిభాయించుకోలేక వెక్కిళ్ళు పెట్టసాగాడు. అందరిముందూ దోసిలివొగ్గి నిలుచున్నాడు. తండ్రి ఇంతటి ఉత్పాతం తీసుకువస్తాడని ఊహించని షేతిబా ఖంగుతిన్నాడు. తుపాను గాలికి విరుచుకుపడే అరటి చెట్టులా వాడు ఒరిగిపోయాడు. తనమీద వెయ్యి టన్నుల బరువేదో పడ్డట్టు నలిగిపోయాడు. తండ్రి మాట్లాడిన ప్రతిమాటా వాడి గుండెను ముక్కలుకింద నరికింది. "పిలకాయిలు ఎండు పుల్లల మాదిర్తో అయిపోతండారు. నేంజూళ్ళేను. ఇంకిదంతా వొద్దు. ఆకలి కిట్టా మాడిమశానమైపోవద్దు. షేతిబా ఊరి కక్కసులు కడిగింత తెచ్చిపోస్తే మేం బతుకుతాం. లేపోతే ఆకల్తో సత్తాం" షేకూ కన్నీళ్ళ మధ్య తన నిర్ణయాన్ని ఇప్పటికి స్పష్టంగా చెప్పగలిగాడు. షేతిబా చిగురుటాకులా వొణుకుతూనే వున్నాడు. వాడి కళ్ళు దీన్నంతటినీ ప్రతిఘటిస్తున్నాయి. పెదాలు వొణుకుతుండగా "అట్టాగైతే, నేనీ ఇంట్ల వుండనయ్యా" అన్నాడు వాడు.

"ఏడబోతావేందిరా? అమ్మనీ, బిడ్డల్నీ గాలికొదిలేసి నీదారి నువ్వు జూసుకుంటా" షేకూ కంఠం రుద్ధమైంది.

'మీనుంచి దూరంగా వెళతా' ఈ మాట షేతిబా పెదవులపైనే సమాధైంది. వాడి కళ్ళు నిప్పకణికల్లా ఎరుపెక్కాయి. నాలుక్కి పక్షవాతం వొచ్చినట్టయింది. అర్ధనగ్నంగా నిలుచున్న పిల్లలు, వయోభారంతో కుంగిపోయిన తండ్రి, జీవచ్ఛవాల్లాంటి కుటుంబం వాడికి కనిపించాయి. ఉన్నట్టుండి ఆ జీవచ్ఛవాలన్నీ ప్రాణ భిక్షను కోరుతున్నట్టుగా తోచింది. తమ్ముడు కలెక్టరవుతాడా, చెల్లి డాక్టరవుతాదా, పామీ నైలాన్ చీర కట్టుకుంటుందా...తాను కక్కసులు కడిగితే వీళ్ళంతా సుఖపడతారా..కనీసం అలాగైనా కష్టాలు తీరుతాయా...షేతిబా ప్రశ్నల కొలిమిగా మారిపోయాడు. ఆ రోజంతా వాడేమీ తినలేదు. రాత్రయ్యేటప్పటికి వాడికి బాగా జ్వరం వచ్చింది. వాడి నుదురు పెనంలా కాలుతోంది. షేతిబా నుదుటిమీద చెయ్యి వేసి "నాకు దెలుసురా కొడకా, నీ యాతన నాకు దెలుసురా. కక్కసులు కడగడవంటే నీకెంత అస్సియమో నాకు దెలుసు..." షేకూ మనసులో వేదన పెదవులపైకి వచ్చి సన్నగా గొణిగింది. దీపంలో నూనె తగ్గిపోయినట్టుగా వుంది. అది ఊరికే ఎగిరెగిరిపడుతోంది. "అయ్యా, వొద్దయ్యా... నేను కక్కసులు కడగనయ్యా" షేతిబా కలవరిస్తున్నాడు. సగం తెరుచుకున్న వాడి పెదవులు బాధతో వణికాయి.

తెల్లవారింది. యుద్ధంలో సర్వం పోగొట్టుకున్నవాడిలాగా వాడు నిస్త్రాణగా కాలకృత్యాలు పూర్తిచేశాడు. శవం లేచిన ఇల్లులా వుంది గుడిసె. షేతిబా వాళ్ళమ్మతో "ఏ పని దొరికినా జేత్తా, మొలాసిస్ మోస్తా" అంటూ బయటికి వెళ్ళిపోయాడు. షేకూ గుండె విపరీతంగా కొట్టుకోనారంభించింది. "ఏవే, తినేదానికి వాడికేవన్నా కట్టిచ్చినావంటనే?" అతను ఆతృతగా భార్యను ప్రశ్నించాడు.